

Monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset Suomessa

Janne Huovari², Päivi Kujala², Olli Lehtonen¹, Pasi Saukkonen¹, Saara Vaahtoniemi², Niko Vartiainen¹ (1 Itä-Suomen yliopisto, 2 Pellervon taloustutkimus)

Sisällysluettelo

Lukijalle.....	2
1. Monimenetelmällinen kartoitus monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista.....	2
2. Aikaisempien tutkimusten havaintoja monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista	4
2.1 Monipaikkaisuuden taloudellisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia kunnille.....	4
2.2 Monipaikkaisuuden taloudellisia heikkouksia ja uhkia kunnille	5
3. Kuntien näkemykset monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista	5
4. Monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset tilastollisessa arvioinnissa.....	9
4.1 Vapaa-ajan asumisen monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset.....	9
4.2 Työperäisen monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset	12
5. Yhteenveto monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista	14
6. Toimenpide-ehdotukset	15

Lukijalle

Monipaikkaisuus on laaja ilmiö, joka koostuu niin työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan kuin perhesuhteisiin liittyvästä monipaikkaisuudesta. Yksinkertaisimmillaan monipaikkaisuus tarkoittaa, että ihmisillä on useampi kuin yksi asuinpaikka. Monipaikkaisuuden määritelmässä monipaikkaisuuteen liitetään eri paikoissa tapahtuva liikkuminen, työn tekeminen, opiskeleminen, harrastaminen ja asuminen. Monipaikkaisuuden tilalliset ja ajalliset ulottuvuudet vaihtelevat kunnissa hyvinkin merkittävästi, ja se näyttäytyy ja kohtelee eri kuntia eri tavalla. Siinä missä kaupunkialueilla tärkeimpiä monipaikkaisuuden muotoja ovat työhön liittyen pendelöinti ja etätyö, maaseutumaisille kunnille leimallisempaa on vapaa-ajan asuminen.

Monipaikkaisuuden vaikutukset kuntatalouteen ovat Suomessa melko tuntemattomia, sillä monipaikkaisuutta käsittelevä tutkimus on tähän mennessä keskittynyt monipaikkaisten väestöryhmien kartoittamiseen, kuvaamiseen sekä arvioimaan laajemmin monipaikkaisuuden merkitystä yhteiskunnassa. Siten tutkimustietoa kuntatalousvaikutuksista on vähän ja siksi onkin tärkeä lisätä tietoa siitä, millaisia vaikutuksia monipaikkaisuudella on kuntien talouteen. Tutkimustiedon tarvetta kuntatalousvaikutuksista korostaa Suomessa monipaikkaisuuden yleisyys. Myös monipaikkaisen väestön merkitys kunnissa suurentuu, sillä tulevaisuudessa väestön ikääntymisen myötä useissa kunnissa monipaikkaisen väestön osuus suhteessa tilastoituun väestöön tulee olemaan nykyistä suurempi. Tällöin monipaikkaisuuden vaikutukset kuntien talouteen tulevat suhteellisesti olemaan nykyistä suuremmat. Tutkimustiedon tarvetta lisää lähitulevaisuudessa myös monipaikkaisuuden mahdollinen yleistyminen työnteossa ja asumisessa osana paikkariippumattoman yhteiskunnan kehitystä.

Tämä keskustelupaperi on osa "[Monipaikkaisuuden vaikutukset kuntien taloudelle](#)" -tutkimushanketta. Hankkeessa selvitetään laaja-alaisesti monipaikkaisuuden vaikutuksia kuntatalouteen ja luodaan tietopohja monipaikkaisten henkilöiden kunnille tuomista tuloista, heidän aiheuttamista menoista sekä arvioidaan laaja-alaisesti verrokiasetelmalla monipaikkaisuuden vaikutuksia kunnissa tapahtuvalle taloudelliselle toiminnalle ja kuntatalouden tilalle. Paperi esittelee tiivistetysti hankkeen kahden ensimmäisen työpaketin tuloksia.

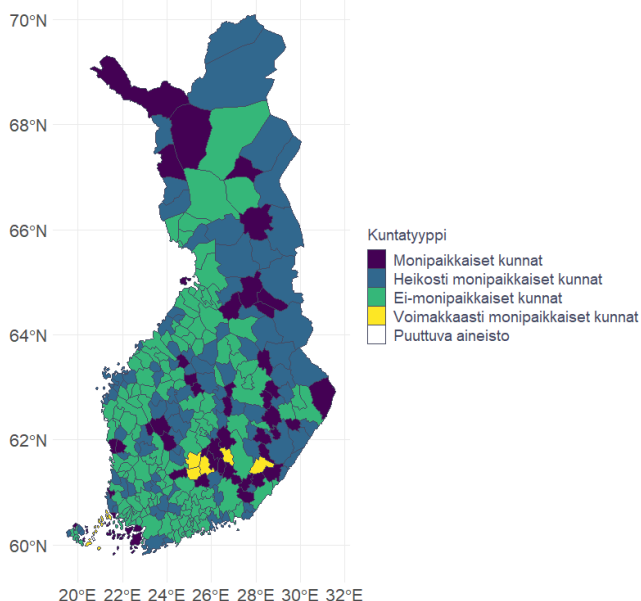
1. Monimenetelmällinen kartoitus monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista

Monipaikkaisuus on ilmiö, josta ei ole olemassa virallista ja yksiselitteistä tilastoa. Monipaikkaisuuden vaikutuksista kuntatalouteen ei myöskään ole olemassa virallisia tilastoja. Siksi monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksia on tutkittava hyödyntämällä erilaisia aineistoja ja menetelmiä. Tässä tutkimuksessa menetelminä olivat kirjallisuuskatsaus, haastattelu- ja kyselytutkimus sekä tilastollinen vaikutusarviointi. Kirjallisuuskatsauksella tunnistettiin aikaisemmissa tutkimuksissa monipaikkaisuuden kuntatalouteen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia, joiden merkityksiä kunnille tarkennettiin kyselytutkimuksella ([Liite 1](#)). Tilastollisella vaikutusarvioinnilla testattiin asumiseen ja työntekoon liittyvän monipaikkaisuuden vaikutuksia kuntatalouteen ([Liite 2](#)).

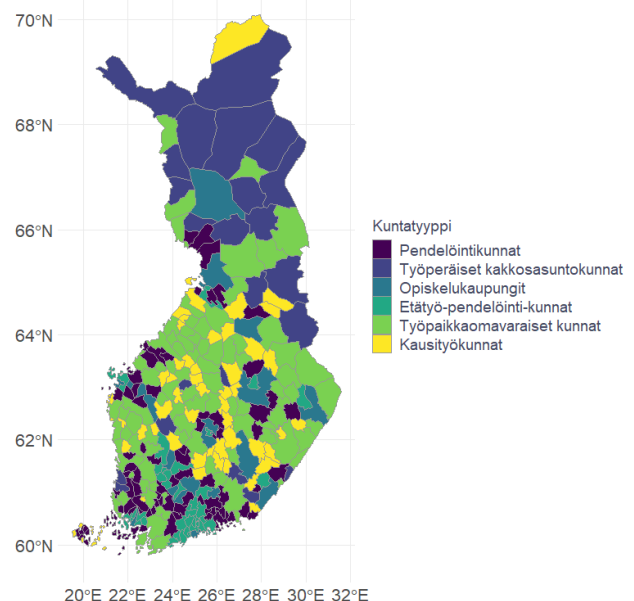
Koska kuntatalouden kannalta merkittävimmät monipaikkaisuuden muodot liittyvät Suomessa vapaa-ajan asumiseen sekä työhön ja opiskeluun, keskityimme kuntatalousvaikutuksien tarkastelussa näihin monipaikkaisuuden muotoihin. Tarkastelua varten muodostimme ryhmittelyanalyysillä monipaikkaisuuden kuntatyyppit (Liite 3). Menetelmän tavoitteena oli tunnistaa kunnista monipaikkaisuuden kuntatyyppiä, joihin kuuluvat kunnat muistuttivat monipaikkaisuuspiirteiltään mahdollisimman paljon toisiaan, mutta samalla erosivat mahdollisimman paljon muiden monipaikkaisuuspiirteiden kuntatyyppien kunnista.

Vapaa-ajan monipaikkaisuudessa ryhmittelyanalyysi tunnisti neljä erilaista kuntatyyppiä (Liite 4; kuvio 1). Vapaa-ajan monipaikkaisuutta tunnistettiin Telian mobiilaineistoista, jossa keskiväkiluvun laskennassa monipaikkaisuuden ehtona pidettiin viipymistä kunnassa vähintään yhden yön yli. Tämän muuttujan avulla voitiin kuvata sitä, kuinka moni ihminen keskimäärin yöpyy kunnassa eri kuukausina. *Voimakkaasti monipaikkaisissa* kunnissa väestömäärän vaihtelu on mobiilaineiston perusteella vuoden aikana suurinta ja monipaikkaista väestöä on keskimäärin yli 90 prosenttia enemmän kuin kuntiin tilastoitua pysyvää asutusta. *Monipaikkaisissa* kunnissa keskiväkiluvun vaihtelu on voimakkaasti monipaikkaisia kuntia hieman heikompaa. Vastaavasti *heikosti monipaikkaisissa* kunnissa keskiväkiluvun vaihtelua on pienempää kuin monipaikkaisissa kunnissa. Vähiten monipaikkaiset vapaa-ajan kunnat luokituksessa nimettiin *ei-monipaikkaisiksi* kunniksi. Näissä monipaikkaisuuden lähtökunnissa keskiväkiluvun vaihtelu on vähäistä ja niiden pysyvää asumista kuvaava tilastoitu väkiluku on suurempi kuin Telian aineiston keskiväkiluku.

Vapaa-aikaan liittyvät monipaikkaisuuden kuntatyyppit



Työhön ja opiskeluun liittyvät monipaikkaisuuden kuntatyyppit



Kuvio 1. Vapaa-ajan asumiseen sekä työhön ja opiskeluun liittyvät monipaikkaisuuden kuntatyyppit.

Työhön ja opiskeluun liittyvät monipaikkaisuuden kuntatyyppit jakautuivat ryhmittelyanalyysissä moniulotteisemmin kuuteen luokkaan (Liite 5; kuvio 1). Työhön ja opiskeluun liittyvässä monipaikkaisuudessa ei ole tunnistettavissa yhtä monipaikkaisuuden ulottuvuutta, sillä ryhmittely tunnistaa erikseen *etätyökunnat*, *pendelöintikunnat*, *työperäiset kakkosasuntokunnat*, *opiskelukaupungit*, *kausityökunnat* sekä *työpaikkaomavaraiset* kunnat. Viimeksi mainittu kuntatyyppi edustaa luokituksessa ryhmää, joka on työn ja opiskelujen näkökulmasta vähiten monipaikkainen. Muissa kuntatyypeissä monipaikkaisuuden volyymit vaihtelevat: eniten monipaikkaisuutta esiintyy etätyö- ja pendelöintikunnissa. Työhön ja opiskeluun liittyvän

monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutusten tulkinnoissa on huomioitava, että työn monipaikkaisuus on volyymiltään merkittävästi vapaa-ajan monipaikkaisuutta pienempi ilmiö ja siten sen vaikutuksia kuntatalouteen on vaikeampi tunnistaa.

2. Aikaisempien tutkimusten havainnot monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista

Monipaikkaisuustutkimusten suorat kytkökset kuntatalouteen ovat vähäisiä, mutta niistä on nostettavissa muutamia tärkeitä näkökulmia monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista ja sen yhteyksistä kuntien taloudelliseen toimeliaisuuteen. Aikaisempien tutkimuksien esille nostamat kuntatalouden näkökulmat liittyvät palvelutarjonnan, toimialavaikutusten ja erilaisen kuntainfrastruktuurin kysymyksiin. Näihin tukeutuen tarkasteltiin monipaikkaisuuden kuntataloudellisia vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia ja uhkia.

2.1 Monipaikkaisuuden taloudellisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia kunnille

Aiempi tutkimus tunnistaa monipaikkaisuuden taloudellisina vahvuuksina ennen kaikkea suorat tulot kuntatalouteen, kuten kiinteistöverot ja palvelumaksut. Vahvuudeksi on havaittu myös paikallisten yritysten saamat tulot kysynnän kasvusta ja sitä kautta monipuolistuva ja vahvistuva kunnan elinkeinorakenne. Monipaikkaisuuden taloushyödyt kunnalle näyttääkin riippuvan kuntien kyvystä sitouttaa liikkuvia ihmisryhmiä. Tämä on erityisen tärkeää harvaan asutuille kunnille, joissa jo pienillä määrillä yhteisöön integroituneilla uusilla ihmisillä tai yrityksillä voi olla merkittävä vaikutus taloudelliseen toimeliaisuuteen. Tällainen ryhmä voi olla esimerkiksi kausityöntekijät. Hyödyt näkyvät kulutuskysynnän lisäksi myös tiedon ja taidon siirtona sekä sosiaalisena verkostoitumisena.

Maan ja kiinteistöjen arvon säilyminen tai jopa nouseminen on todettu useissa tutkimuksissa monipaikkaisuuden hyötynä kuntataloudelle erityisesti vapaa-ajan asuntojen tai kakkoskotien lisääntymisen myötä. Monipaikkaiset henkilöt myös edistävät työvoiman saatavuutta ja toisaalta monipaikkainen työ mahdollistaa monipaikkaista asumista. Joissakin tutkimuksissa on monipaikkaisuuden mahdollisuuksina nostettu esille infrastruktuurin kehittämisen ja ylläpidon kysymykset, vaikka monipaikkaisuuden vaikutukset julkisiin palveluihin ja maankäytön suunnitteluun aiheuttavat myös haasteita ja kustannuksia.

Monipaikkaisuusilmiöön sisältyy ajatus e-kuntalaisuudesta. Tällöin kunta ja kuntalainen hyödyntävät monipuolisesti digitalisaation mahdollisuuksia. Aikaisemmissa selvityksissä on nostettu esille myös ajatus kaksoiskuntalaisuudesta, jolloin osa verotuloista ja kustannuksista voisi jakaantua myös toiseen tai jopa useampaan kuntaan. Kunnan jäsenen tai kunnan asukkaan juridista määritelmää ei ole kuitenkaan nähty tarkoituksenmukaiseksi muuttaa, ja se olisi ongelmallinen myös perustuslain näkökulmasta etenkin äänioikeuden ja verotuksen osalta. E-kuntalaisuus ja erilaiset paikalliset monipaikkaisuuskokeilut voisivat kuitenkin olla kuntien elinvoimatekijä ja osa kunnan brändityötä.

2.2 Monipaikkaisuuden taloudellisia heikkouksia ja uhkia kunnille

Monipaikkaisuuden näkökulmasta heikkoudeksi tutkimuksissa on todettu suomalainen yhteiskuntamalli, joka rakentuu oletukseen yksipaikkaisuudesta: asukkaan kiinnittymisestä yhteen kotitalouteen, vakituiseen asuntoon ja asuinkuntaan. Väestön alueellista ja ajallista vaihtelevuutta tilastot eivät kykene tunnistamaan. Oletus yksipaikkaisuudesta heijastuu verotuksen lisäksi moneen muuhun asiaan kuten palveluihin ja infrastruktuuriin. Puuttuva ja epätarkka tieto monipaikkaisista henkilöistä vaikeuttaa päätöksentekoa ja kuntasuunnittelua. Tämä heijastuu esimerkiksi ensihoidon tehokkaaseen järjestämiseen ja tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen.

Monipaikkaisuuden taloudellisten mahdollisuuksien hyödyntämisessä on tutkimuksissa korostettu paikallisen väestön mukana oloa kunnan monipaikkaisuustyössä. Asenteet ovat yleensä myönteisiä, vaikka taloudellisten vaikutusten merkityksistä onkin näkemuseroja. Näkemykset muodostuvat kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen lisäksi esimerkiksi median välittämän viestin kautta. Maankäyttöön liittyviä ristiriitoja paikallisten ja monipaikkaisten henkilöiden kesken on otaksuttu olevan usein niin, että paikalliset haluavat kehittää ja monipaikkaiset säilyttää. Tutkimusten mukaan "NIMBY-ajattelua" esiintyy molemmissa ryhmissä, eli kehitystä saa tapahtua, kunhan se ei häiritse heitä itseään.

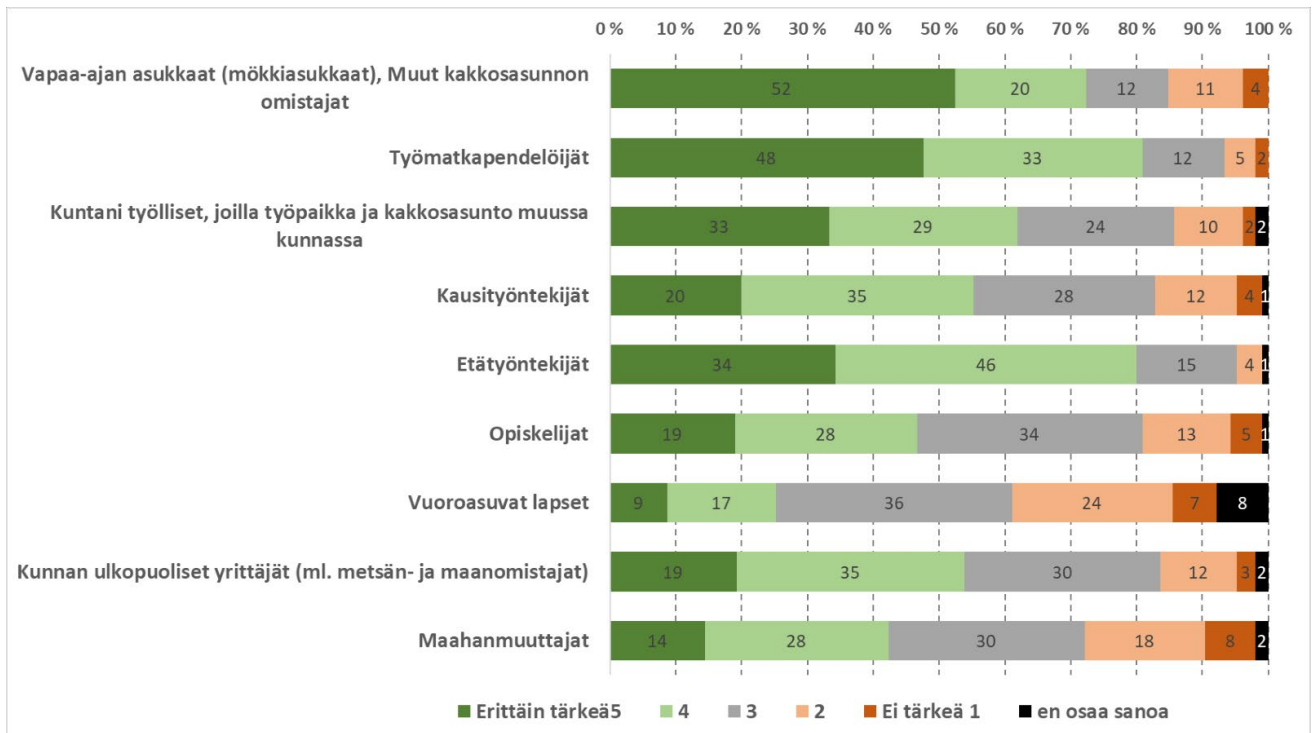
Vaikka tutkimuksissa on todettu monipaikkaisuuden vaikutus paikalliseen markkinakysynnän kasvuun, niin asiasta on niukasti tarkempaa tutkimusnäyttöä. Tutkimus kohdistuu lähinnä vapaa-ajan asukkaisiin ja toisaalta kaupungeissa sijaitsevat vapaa-ajan asunnot on jätetty huomiotta. Kulutusrahavaikutuksen potentiaalinen realisoitumisessa epävarmuutta luo monipaikkaisuuden kausittainen vaihtelu, kuluttajien käyttäytyminen sekä paikallinen tarjonta ja sen kehitys. Lisäksi taloudellisia näkökohtia ei ole tutkittu riittävän pitkään, eikä kakkoskotien vaikutusta kiinteistömarkkinoihin ja kansantalouteen tunneta riittävästi.

Monipaikkaisuus voi synnyttää resurssipaineita kuntaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi vuoroasuvien lasten palvelujen järjestämistä, opiskelijoiden lapsille suunnattuja varhaiskasvatuspalveluita, tai teknisten palveluiden osalta tiestön ylläpitoa, jätehuollon järjestämistä ja tietoliikenneyhteyksistä huolehtimista. Monipaikkaisilla työskentelykäytännöillä voikin olla useita vaikutuksia kuntasuunnitteluun ja paikkojen luomiseen kuten monikäyttötilojen tarpeeseen.

3. Kuntien näkemykset monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista

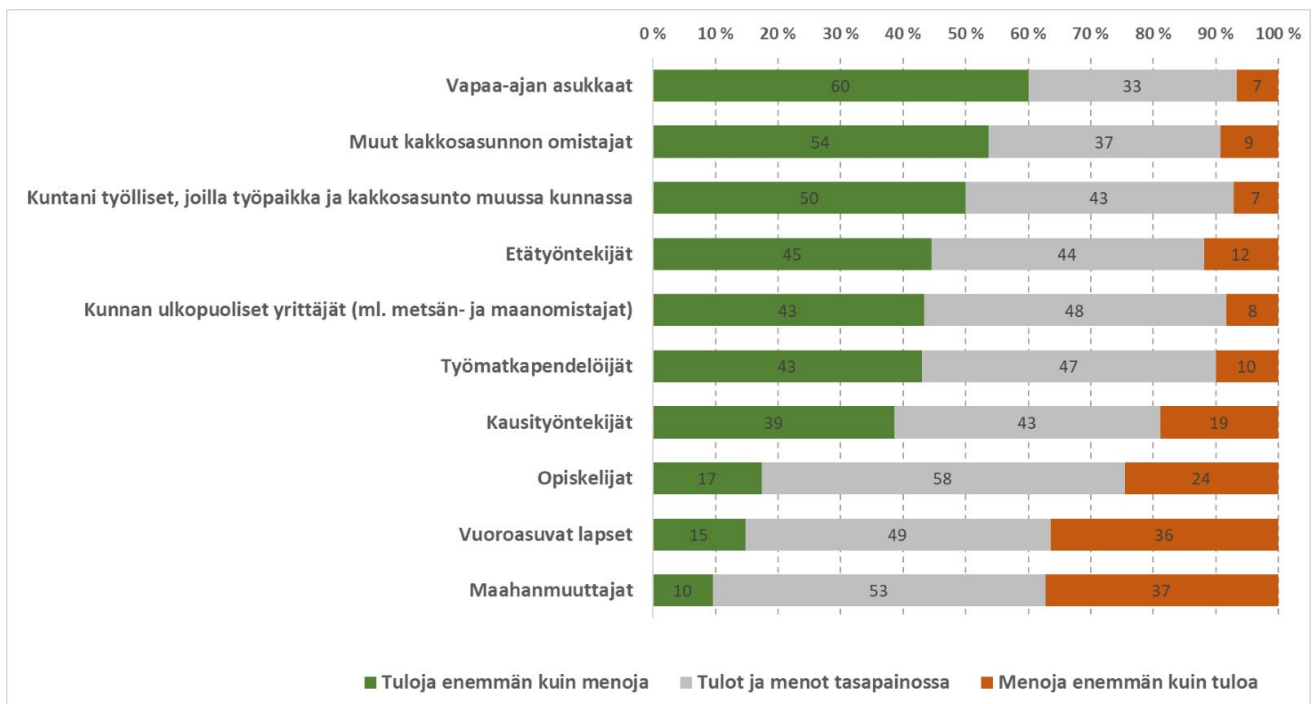
Kirjallisuuskatsauksessa esille nousseita monipaikkaisuuteen kytkeytyviä kuntatalousvaikutuksia selvitettiin kuntajohtajille lähetetyllä kyselytutkimuksella (ks. liite 1) sekä tätä täydentävillä haastatteluilla. Kyselyyn vastasi kuntajohtajia yhteensä 106 kunnasta Manner-Suomesta ja kyselyä täydentäviä haastatteluja tehtiin yhdeksässä Manner-Suomen kunnassa. Kyselyssä kuntien monipaikkaisista ryhmistä vastaajat tunnistivat useimmiten vapaa-ajan asunnon tai muun kakkosasunnon omistajat (Kuvio 2). Näiden "erittäin tärkeän" merkityksen toi esille noin puolet vastanneista. Vastaavasti liki kolmannes ilmoitti erittäin tärkeiksi monipaikkaisuusryhmiksi etätöyöntekijät ja kunnan työlliset, joiden työpaikka ja toinen asunto on toisessa kunnassa. Vähiten tärkeiksi koettuja monipaikkaisuuden ryhmiä olivat vuoroasuvat lapset, maahanmuuttajat

ja opiskelijat. Toisaalta nämä ovat myös niitä ryhmiä, joissa kuntien välinen hajonta vastauksissa oli suurin. Vaihtelevaisuus vastauksissa osoittaaakin hyvin Suomen kuntien erilaisuuden monipaikkaisuusilmion suhteen.



Kuvio 2. Monipaikkaisten ryhmien tärkeys kuntien talouden näkökulmasta (n=103–105).

Monipaikkaisuusryhmien lisäksi kunnilta kysyttiin niiden vaikutuksia kuntien tulo- ja menovirtoihin (Kuvio 3). Eniten nettotuloja arvioitiin koituvan vapaa-ajan asukkaista, muista kakkosasunnon omistajista ja niistä työllisistä, jotka työskentelevät muussa kunnassa, jossa heillä myös on toinen asunto. Suurimmat nettomenot taas arvioitiin aiheutuvan kunnalle maahanmuuttajista, vuoroasuvista lapsista ja opiskelijoista. Taloudellinen menojen ja tulojen tasapaino koettiin vallitsevan useimmiten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien kohdalla.



Kuvio 3. Eri monipaikkaisuuslajien tulo- ja menovaikutukset kuntatalouteen.

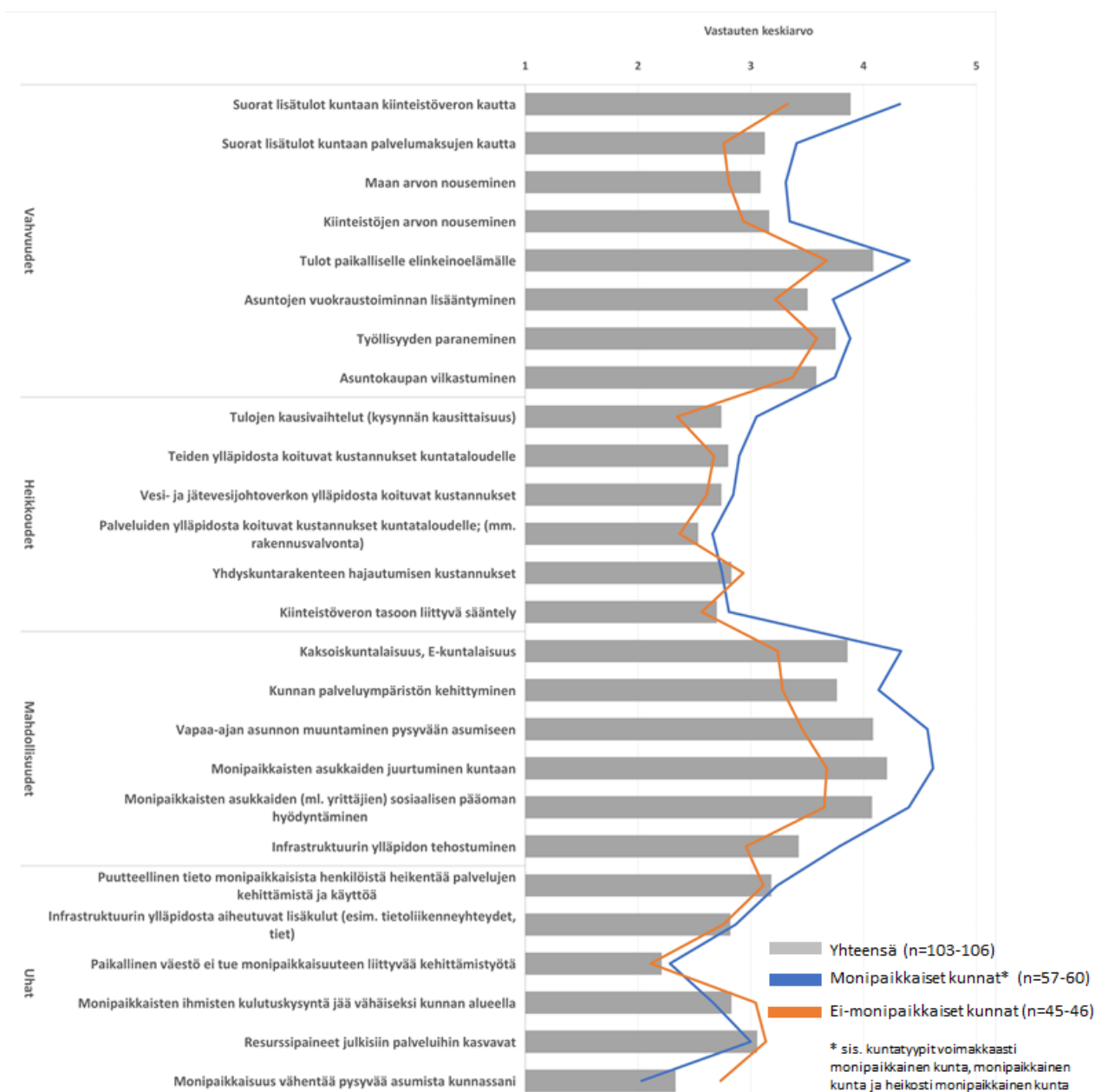
Kuvio 4 kokoaa yhteen nelikenttäanalyysiin (vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet, uhat) perustuvat monipaikkaisuuden talousvaikutusväittämien tulokset. Harmaat tolpat esittävät koko aineiston keskiarvoja ja viivakuviot kuntien keskiarvoja jaoteltuna monipaikkaisiin ja ei-monipaikkaisiin kuntiin vapaa-aikaan liittyvän monipaikkaisuuden perusteella.

Monipaikkaisuuden kuntatalouteen kytkeytyvistä vahvuuksista suurimmiksi kyselyssä arvioidaan tulot paikalliselle elinkeinoelämälle ja kunnalle kohdentuvat suorat tulot kiinteistöveroista. Monipaikkaisuuden kuntatalouteen liittyvät heikkoudet arvioidaan kautta linjan maltillisiksi. Heikkouksista merkittävimmit nousivat yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja teiden ylläpito. Haastateltujen kuntajohtajien mukaan nämä heikkoudet ovat voitettavissa. Yhdyskuntarakenne voi olla jo lähtökohtaisesti – etenkin maantieteellisesti laajoissa, mutta vähäisen asutuksen kunnissa, verraten hajautunut. Tällöin haja-asutukselle leviävä, pysyväkin asutus ei ole ongelmallista. Toisaalta myös ennakkosuunnittelulla voidaan ohjata monipaikkaista liikehdintää paikkoihin, joka tukee olemassa olevaa palveluverkkoa. Tiestön ylläpidon merkitys ei myöskään korostu ongelmallisena haastatteluissa. Kuntien ylläpitämät tiet ovat määrältään kovin rajallisia, ja tiepalveluita on runsaasti ELY-keskuksilla ja tieosuuskunnilla.

Monipaikkaisuuden kuntatalouteen liittyvissä mahdollisuuksissa kolme tekijää erottautuu erilleen muista tunnistetuista mahdollisuuksista. Nämä tekijät ovat 1) monipaikkaisten asukkaiden juurtuminen kuntaan, 2) vapaa-ajan asunnon muuttaminen pysyvään käyttöön ja 3) monipaikkaisten henkilöiden sosiaalisen pääoman hyödyntäminen. Täydentävissä haastatteluissa kuntajohtajat korostivat mahdollisuuksina muun muassa opiskelijoiden kiinnittymistä työvoimaksi ja asukkaaksi opiskelukuntaan ja kausiasukkaiden siirtymistä pysyviksi asukkaiksi ja toimijoiksi alueelle.

Monipaikkaisuuden kuntatalouteen kohdentamat uhat miellettiin melko vähäisinä suhteessa mahdollisuuksiin ja vahvuuksiin. Kuntakyselyssä erottui kuitenkin jossain määrin kaksi tekijää muista tunnistetuista uhista: puutteellinen tieto monipaikkaisista ja monipaikkaisuuden luoma resurssipaine palvelutuotannossa. Monipaikkaisuuteen liittyvä tietovaje oli selvästi aistittavissa myös täydentävistä haastatteluista. Ilmiö ymmärretään usein vapaa-ajan asumista laajempaan, mutta siihen tarttuminen ilman suunnittelua ja kehittämistä tukevaa laadukasta tietoperustaa on ongelmallista.

Kuntatyypittäin jaoteltuna vapaa-ajan monipaikkaisten ja ei-monipaikkaisten kuntien analyysissä huomion arvoista on, että monessa väittämässä arviot monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista ovat yhteneväisiä. Erityisen hyvin tämä näkyy uhkissa, sillä ne arvioidaan pääosin samantasoisiksi. Myös heikkouksissa monipaikkaisten kuntien ja ei-monipaikkaisten kuntien näkemykset ovat lähellä toisiaan. Suurimmat erot kuntatyypin välillä löytyvät monipaikkaisuuden vahvuuksista ja mahdollisuuksista, jossa monipaikkaiseksi luokittevat kunnat arvioivat useita asioita keskimäärin myönteisemmin. Näitä mahdollisuustekijöitä ovat erityisesti vapaa-ajan asunnon muuttaminen pysyvään asumiseen, kaksoiskuntalaisuus/e-kuntalaisuus ja monipaikkaisten juurtuminen kuntaan.



Kuvio 4. Monipaikkaisuuden vaikutukset kuntataloudelle, nelikentäväittämät asteikolla 1 = ei lainkaan ... 5 = suuri vahvuus/heikkous/mahdollisuus/uhka.

Tulosnostoja kuntajohtajille suunnatusta kyselystä ja täydentävistä haastatteluista:

- Kunnissa tunnistetaan erilaisia monipaikkaisuusryhmiä, mutta niiden merkitystä kuntataloudelle tai kuntatalouden suunnittelussa on vähän huomioitu. Tästä poikkeuksena ovat vapaa-ajan asukkaat.
- Nelinkentässä heikkoudet ja uhat nähdään melko pieninä, vahvuudet ja mahdollisuudet merkittävinä koko kuntakentällä.
- Monipaikkaisuusryhmien vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan pääosin myönteisiksi tai kustannusvaikutuksiltaan neutraaleiksi.

- Monipaikkaisten ryhmien vaikutukset julkisiin kustannuksiin arvioidaan maltillisiksi. Eniten kustannuksia arvioidaan syntyvän teknisten palvelujen ylläpidosta sekä virkistys- ja liikuntapalveluista.
- Monipaikkaisuuteen liittyvien kustannusten kattamisen parhaimmiksi välineiksi todetaan kaksoiskuntalaisuus, monipaikkaisuuden lisäosa valtionosuuksissa sekä palvelumaksut.
- Monipaikkaisuuden merkitys kuntataloudelle konkretisoituu keskusteluissa työmarkkina- ja asumiskysymyksinä. Erityisesti maakuntakeskusten ja seutukaupunkien yhteydessä asia kulminoituu työmarkkinoiden toimintaan, keskusten ulkopuolella asumisperäiseen monipaikkaisuuteen.
- Kunnat ovat erilaisia monipaikkaisuuden suhteen. Isoissa kaupungeissa monipaikkaisuuden merkitys nähdään melko vähäisenä. Niissä on historiallisesti totuttu erilaisiin ihmisvirtoihin. Pienissä kunnissa monipaikkaisuuteen liittyvät mahdollisuudet ovat usein keskeisiä elinvoimatekijöitä.

4. Monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset tilastollisessa arvioinnissa

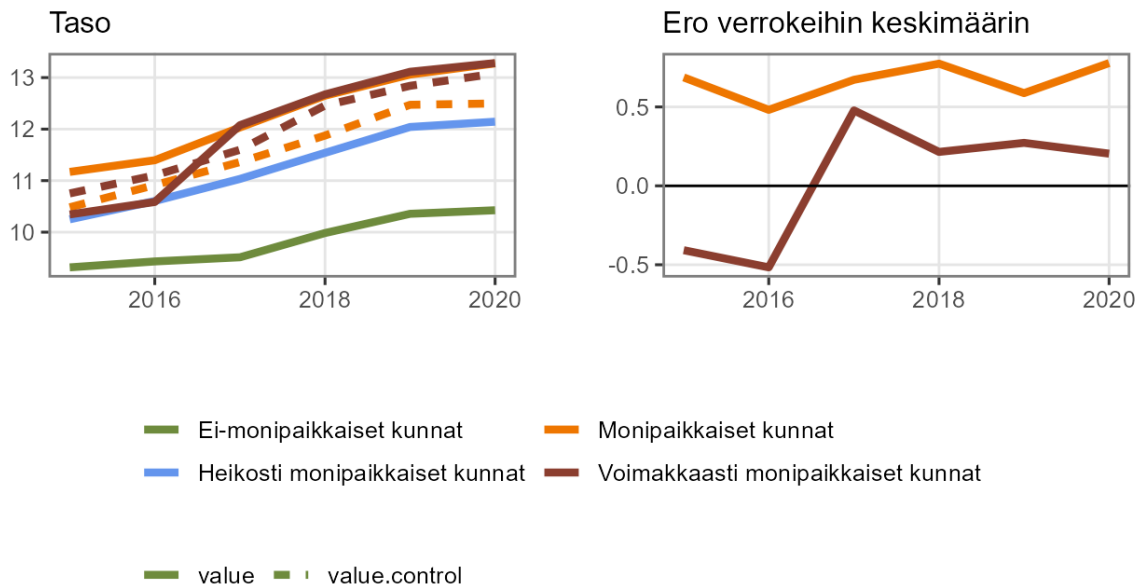
Kyselytutkimuksessa esille nousevia monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksia pyrittiin todentamaan tilastollisella arvioinnilla (ks. tarkemmin liite 2). Tavoitteena oli näin tilastollisen analyysin keinoin haarukoida monipaikkaisuudesta syntyvien kuntatalousvaikutusten suuruusluokkaa. Vapaa-ajan monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutusten arvioinnissa käytettiin kahta erilaista menetelmää: kaltaistamista ja regressiomalleja, jotta havaittavia tuloksia pystyttiin vahvistamaan erilaisiin taustaoletuksiin pohjautuen. Työperäisen monipaikkaisuuden vaikutuksia arvioitiin pelkästään regressiomallinnuksella.

4.1 Vapaa-ajan asumisen monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset

Vapaa-ajan asumiseen liittyvissä regressiomalleissa monipaikkaisuus jaoteltiin kolmiportaisesti ei-monipaikkaisiin, heikosti monipaikkaisiin sekä monipaikkaisiin tai voimakkaasti monipaikkaisiin kuntiin. Tulokset voidaan tiivistää siten, että monipaikkaisuus on yhteydessä paitsi suurempiin toimintamenoihin, myös suurempiin verotuloihin ja valtionosuuksiin. Suuremmat toimintamenot näkyivät kokonaiskäyttötalouden huomioivassa toimintakatteessa sekä toimialakohtaisesti sosiaali- ja terveystoimen sekä opetus- ja kulttuuritoimen kustannuksissa. Toimintakate oli monipaikkaisissa ja voimakkaasti monipaikkaisissa kunnissa vuositasolla 112 euroa asukasta kohden alhaisempi ei-monipaikkaisiin kuntiin verrattuna. Tulos antaa viitteitä siitä, että monipaikkaisuus lisää kuntien toimintamenoja, jolloin monipaikkaisille kunnille jää menoista enemmän katettavaa verotuloilla ja valtionosuuksilla. Sosiaali- ja terveystoimen kohdalla korkeammat toimintamenot voivat selittyä mökkiläisten kausiluontoisella tarpeella käyttää sote-palveluja. Opetus- ja kulttuuritoimen osalta lisääntyneet menot selittyvät oletettavasti opetustoimen sijaan kulttuuripuolen palveluilla, sillä opetustoimen palveluja käytetään mökkikunnan sijaan vakinaisessa asuinkunnassa. Kulttuuripuolen palveluja voivat mahdollisesti olla muun muassa kyselyssä esille nousseet virkistys- ja liikuntapalvelut.

Kuviossa 5 esitetään kaltaistamismenetelmällä saatuja tuloksia kuntien toimintakulujen osalta. Kaltaistamismenetelmällä saadut tulokset tukevat regressioanalyysin havaintoja. Kuvioista nähdään, että monipaikkaisissa kunnissa toimintakulut ovat hieman korkeammalla tasolla kuin verrokkikunnissa, joissa monipaikkaisuuden merkitys on vähäisempi.

Toimintakulut



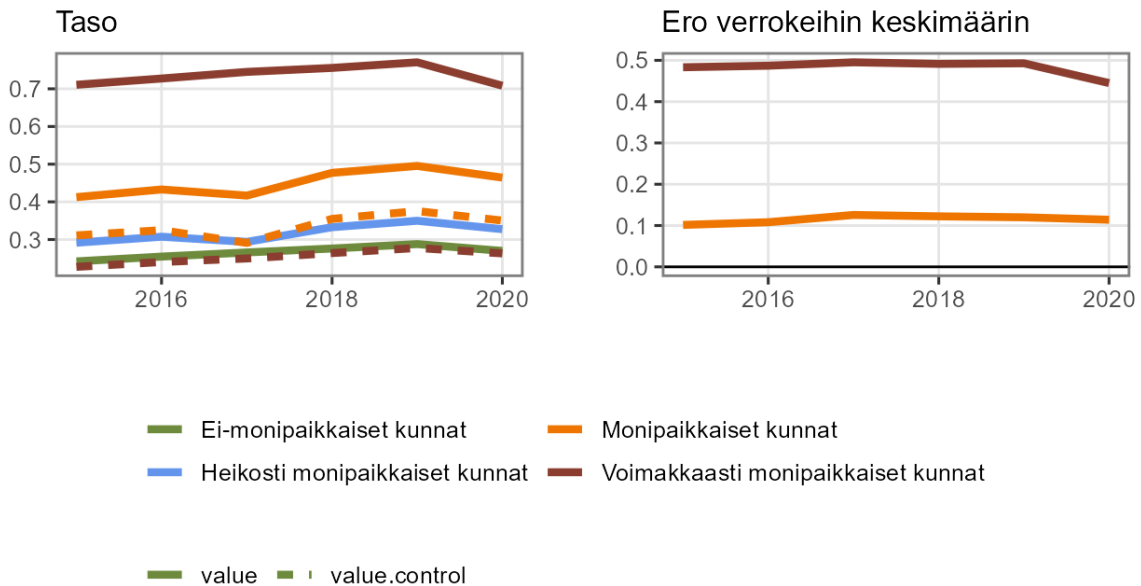
Kuvio 5. Kaltaistamismenetelmän kuvaamat kuntien toimintakulut monipaikkaisissa ja ei-monipaikkaisissa kunnissa.

Toimintamenojen lisäksi regressiomalleja testattiin myös kuntien velkaantumisen (lainakanta) sekä vuosikatteen osalta. Lainakantaa koskevien tulosten mukaan monipaikkaisuus ei ollut tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä kuntien velkaantumiseen. Vaikuttaa siis siltä, että vapaa-ajan monipaikkaisuudella ei ole merkitystä kuntien lainakannan tasoon. Sen sijaan vuosikatteen kohdalla ero monipaikkaisten tai voimakkaasti monipaikkaisten kuntien ja ei-monipaikkaisten kuntien välillä oli 110 euroa asukasta kohden. Monipaikkaisuus on toisin sanoen yhteydessä siihen, että monipaikkaisille kunnille jää enemmän varoja investointeihin, sijoituksiin ja lainojen hoitoon.

Kuntien tuloja tarkasteltiin verotulojen ja valtionosuuksien osalta. Tulosten mukaan monipaikkaisuus lisää sekä verotuloja että valtionosuuksia. Verotulojen kohdalla monipaikkaisuus lisäsi tuloja 70 eurolla ja valtionosuuksien kohdalla 133 eurolla asukasta kohden, kun vertailu toteutettiin ei-monipaikkaisten ja monipaikkaisten tai voimakkaasti monipaikkaisten kuntien välillä. Regressioanalyysien tulokset eivät kuitenkaan kerro sitä, johtuvatko suuremmat verotulot esimerkiksi korkeammasta kiinteistöveron tuotosta vai suurempien menojen tuomasta paineesta korottaa veroprosenttia. Valtionosuuksia koskevien tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että monipaikkaisuus tulee epäsuorasti huomioiduksi valtionosuusjärjestelmässä, vaikka suoraa monipaikkaisuuskriteeriä valtionosuusjärjestelmässä ei olekaan.

Myös kaltaistamismenetelmällä havaittiin monipaikkaisuuden vaikutuksia kunnan verotuloihin. Voimakkaasti monipaikkaisissa kunnissa muut verotulot, jotka sisältävät kiinteistöverotulot, ovat korkeammalla tasolla kuin vastaavissa kunnissa, joissa monipaikkaisuuden merkitys on vähäistä (Kuvio 6).

Muut verotulot (sis. kiinteistöverotulot)



Kuvio 6. Muut verotulot (sisältäen kiinteistöverotulot).

Vaikka vapaa-ajan monipaikkaisuus näyttää lisäävän sekä kuntien menoja että tuloja, eivät erot kuntaryhmien välillä ole käytännössä kovin suuria. Suhteellisina eroina mitattuna monipaikkaisuus lisäsi regressiomallien mukaan monipaikkaisten tai voimakkaasti monipaikkaisten kuntien toimintamenoja vain noin yhdellä prosentilla ei-monipaikkaisiin kuntiin verrattuna. Verotulojen kohdalla vastaava suhteellinen tulojen lisäys oli noin kaksi prosenttia.

Edellä mainittuja regressioanalyysyjä täydennettiin lisäksi testauksilla, joissa tarkasteltiin kuntaryhmien mahdollista erisuuntaista kehitystä vuoteen 2019 verrattuna. Analyysin pääasiallisena tarkoituksena oli havaita, onko koronapandemian mukanaan tuoma monipaikkaisuuden lisääntyminen näkynyt kuntien talousluvussa. Mikäli esimerkiksi monipaikkaisten ja voimakkaasti monipaikkaisten kuntien kustannukset olisivat kasvaneet ei-monipaikkaisiin kuntiin verrattuna nopeammin pandemiavuonna 2020, antaisi tulos vähintäänkin vahvoja viitteitä monipaikkaisuuden vaikutuksesta kuntatalouteen. Tulosten perusteella mitkään vuodet eivät kuitenkaan eronneet vertailuvuoteen 2019 nähden minkään kuntatalousmuuttujan osalta. Näin ollen pandemian myötä kasvanut monipaikkaisuus ei aiheuttanut monipaikkaisille kunnille sen enempää niin lisämenoja kuin lisätulojakaan.

4.2 Työperäisen monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset

Työperäisen monipaikkaisuuden kohdalla kunnat jaoteltiin kuuteen eri ryhmään: työpaikkaomavaraiset, pendelöinti-, etätö-pendelöinti-, työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kunnat sekä opiskelukaupungit. Luokittelu eroaa vapaa-ajan asumisen luokittelusta siinä mielessä, että luokat eivät ole toinen toisensa poissulkevia, eikä monipaikkaisuus ilmene kuntaryhmissä niin selkeästi kuin vapaa-ajan asumisen kohdalla. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tietty kunta olisi periaatteessa voinut kuulua useampaan kuin yhteen luokkaan. Tietyissä kunnassa voi olla esimerkiksi asukaslukuun suhteutettuna paljon opiskelijoita, mutta samalla kunta on myös työpaikkaomavarainen. Vaikka luokittelu on tehty siten, että jokainen kunta on valittu siihen kuntaryhmään, jota kunnan ominaisuudet tyypillisimmin kuvaavat, tulee työperäistä monipaikkaisuutta koskeviin tuloksiin suhtautua tietyllä varovaisuudella. Kaltaistamismenetelmää ei pystytty hyödyntämään työ-opiskeluluokituksella, sillä vertailukelpoisten verokkikuntien löytäminen ei ollut kuntien pienen lukumäärän johdosta mahdollista, joten tätä tarkastelua ei toteutettu.

Toimintamenojen osalta työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kuntatyytit näyttävät olevan yhteydessä suurempiin kustannuksiin. Regressioanalyysien tulokset ovat saman suuntaisia niin toimintakatteella kuin toimialakohtaisesti sosiaali- ja terveystoimen sekä opetus- ja kulttuuritoimen kustannuksilla mitattuna. Tulos voi selittyä ainakin osittain sillä, että työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kunnissa on paljon mökkiläisiä. Näin ollen erot kuntaryhmien välillä voivat johtua osittain työperäisen monipaikkaisuuden sijaan vapaa-ajan monipaikkaisuudesta. Sen sijaan pendelöinti, etätö ja opiskelu ovat yhteydessä alhaisempiin kustannuksiin. Työpaikkaomavaraisuus asettuu edellä mainittujen kuntaryhmien väliin. Työpaikkaomavaraisiin kuntiin verrattuna toimintakate oli regressiomallien mukaan esimerkiksi työperäisen kakkosasumisen kunnissa 121 euroa asukasta kohden negatiivisempi.

Vaikka työperäinen kakkosasuminen on yhteydessä korkeampiin toimintamenoihin, ei tämä ole näkynyt velkaantumisessa. Päinvastoin työperäinen kakkosasumisen kuntatyyppi on regressiomallien mukaan yhteydessä pienempään asukaskohtaiseen lainakantaan. Sen sijaan kausityönteko on lisännyt paitsi toimintamenoja, myös velkaantuneisuutta. Ero työperäisen kakkosasumisen kuntien ja kausityökuntien välillä oli 797 euroa asukasta kohden. Muut kuntaryhmät asettuivat edellä mainittujen ryhmien väliin, ilman merkittäviä eroja toisiinsa nähden.

Tulojen osalta työperäinen kakkosasuminen erottuu jälleen muista kuntaryhmistä. Kakkosasumisen kuntatyyppi onkin yhteydessä paitsi suurempiin toimintamenoihin myös suurempiin verotuloihin. Opiskelu on taas yhteydessä pienempiin verotuloihin ja opiskelukaupunkien ero työperäisiin kakkosasumisen kuntiin oli regressiomallien mukaan 476 euroa asukasta kohden. Niin työperäisen kakkosasumisen kuntien kuin opiskelukaupunkien erot muihin kuntaryhmiin verrattuna olivat yli 200 euroa asukasta kohden. Opiskelun yhteys alhaisempiin verotuloihin ei ole yllättävää, sillä opiskelijat maksavat vähemmän veroja palkansaajiin verrattuna.

Regressioiden mukaan työperäisen kakkosasumisen kuntatyyppille on siis ominaista suuremmat verotulot, mutta samalla valtionosuudet ovat pienemmät. Työpaikkaomavaraisuus ja opiskelijavoittoisuus ovat yhteydessä suurempiin valtionosuuksiin. Ero esimerkiksi työpaikkaomavaraisien ja pendelöintikuntien välillä on 288 euroa asukasta kohden. Kaikkein voimakkaimmin valtionosuuksia lisää regressioiden mukaan kausityönteko, jonka kohdalla ero työpaikkaomavaraisiin kuntiin verrattuna on 135 euroa asukasta kohden. Kausityön näkyminen valtionosuuksissa voi selittää kausityökuntien verrattaen korkeampaa vuosikatetta. Vuosikatteen osalta tulokset olivat kuitenkin hieman ristiriitaisia ja vaikeasti tulkittavissa. Esimerkiksi

pendelöinti- ja etätyö-pendelöintikunnat erosivat regressiomalleissa selkeästi toisistaan, vaikka näiden kuntaryhmien voisi olettaa olevan lähellä toisiaan.

Taulukkoon yksi on koottu yhteenveto tilastoanalyysin tuloksista. Yhteenveto on tehty regressio- ja kaltaistamismallien tulokset yhteen kokoamalla. Vapaa-ajan asumisen osalta tulokset olivat mallien kesken varsin yhtenevät, joka vahvistaa tulosten luotettavuutta. Työperäisen monipaikkaisuuden kohdalla tuloksissa huomioitiin vain regressiomallinnuksen tulokset. Siten vapaa-ajan monipaikkaisuuden tuloksia voidaan pitää huomattavasti luotettavampina, edellä tekstissä ilmenneistä perusteluista johtuen.

Taulukko 1. Yhteenvetotaulukko tilastoanalyysien tuloksista.

Muuttuja	Vapaa-ajan monipaikkaisuus	Työperäinen monipaikkaisuus
Toimintakate	Monipaikkaisuus on yhteydessä suurempiin toimintamenoihin. Monipaikkaisuuden vaikutus ei ole kuitenkaan käytännössä kovin suuri.	Työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kuntatyyppi on yhteydessä korkeampiin toimintamenoihin. Pendelöinti on yhteydessä alhaisempiin toimintamenoihin.
Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset	Monipaikkaisuus on yhteydessä suurempiin toimintamenoihin. Monipaikkaisuuden vaikutus ei ole kuitenkaan käytännössä kovin suuri.	Työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kuntatyyppi on yhteydessä korkeampiin toimintamenoihin. Pendelöinti on yhteydessä alhaisempiin toimintamenoihin.
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokustannukset	Monipaikkaisuus on yhteydessä suurempiin toimintamenoihin. Monipaikkaisuuden vaikutus ei ole kuitenkaan käytännössä kovin suuri.	Työperäisen kakkosasumisen ja kausityönteon kuntatyyppi on yhteydessä korkeampiin toimintamenoihin. Pendelöinti on yhteydessä alhaisempiin toimintamenoihin.
Lainakanta	Monipaikkaisuus ei ole yhteydessä kuntien velkaantumiseen.	Kausityönteon kuntatyyppi on yhteydessä suurempaan ja työperäisen kakkosasumisen kuntatyyppi pienempään velkaantuneisuuteen.
Vuosikate	Monipaikkaisille kunnille jää hieman enemmän varoja investointeihin, sijoituksiin ja lainojen hoitoon.	Tulokset ovat vaikeasti tulkittavissa.
Verotulot	Monipaikkaisuus on yhteydessä suurempiin verotuloihin. Monipaikkaisuuden vaikutus ei ole kuitenkaan käytännössä kovin suuri. Kiinteistöveron merkitys korostuu kunnissa, joissa on paljon vapaa-ajan asuntoja.	Kakkosasumisen kuntatyyppissä verotulot ovat korkeimmat. Vastaavasti verotulot ovat matalimmat opiskelukaupungeissa.
Valtionosuudet	Monipaikkaisuus lisää valtionosuuksien määrää. Monipaikkaisuus tulee siis epäsuorasti huomioiduksi valtionosuusjärjestelmässä.	Kausityönteon kuntatyyppi on yhteydessä suurempiin valtionosuuksiin.

5. Yhteenveto monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksista

Kyselytutkimuksen tulokset todensivat kirjallisuuskatsauksen havaintoja siitä, että pääosin eri monipaikkaisuusryhmien vaikutukset kuntatalouteen arvioitiin kunnissa positiivisiksi tai neutraaleiksi. Monipaikkaisuuden merkittävimmät mahdollisuudet liittyivät kuntien näkemyksissä suoriin tuloihin paikallisille yrityksille ja toisaalta kiinteistöverotukseen. Yleisesti kunnat näkivät monipaikkaisuuden mahdollisuutena eikä sitä koettu uhkana kuntataloudelle. Puutteellinen tietämys monipaikkaisuudesta sekä tähän liittyvät mahdolliset haasteet palvelujen ja infrastruktuurin resurssoinnissa koettiin monipaikkaisuuden suurimmiksi heikkouksiksi ja uhiksi.

Tilastollinen vaikutusarviointi tuki kyselytutkimuksen havaintoja. Tilastollisten analyysien tulosten perusteella monipaikkaisuuteen ei näytä Suomessa liittyvän merkittäviä kuntataloutta rasittavia kuluja. Vapaa-ajan monipaikkaisuus lisää kuntien toimintamenoja, jolloin monipaikkaisille kunnille jää menoista enemmän katettavaa verotuloilla ja valtionosuuksilla. Vastaavasti tulopuolella vapaa-ajan monipaikkaiset kunnat saavat enemmän valtionosuustuloja sekä verotuloja, joten monipaikkaisuuden kokonaisvaikutus kuntataloudessa jää vähäiseksi. Havainnot vastaavat kyselyaineiston tuloksia, joissa merkittävimäksi monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukseksi arvioitiin tulot paikalliselle elinkeinoelämälle.

Työhön ja opiskeluun liittyvän monipaikkaisuuden vaikutukset kuntatalouteen tunnistettiin heikommin, mikä johtunee ainakin osin siitä, että näihin liittyvät monipaikkaisuuden volyymit ovat merkittävästi vapaa-ajan monipaikkaisuutta pienemmät. Yleisesti analyysit tunnistivat sen, että etätyökunnissa ja pendelöintikunnissa veronalaiset tulot olivat korkeammat ja toimintamenot pienempiä kuin muissa työhön liittyvissä monipaikkaisissa kuntatyypeissä. Vastakohtana näillä edellä luetelluissa kunnissa jäivät valtionosuudet alhaisemmiksi kuin muissa kuntatyypeissä.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että niin vapaa-ajan kuin työhön ja opiskeluun liittyvä monipaikkaisuus tulee epäsuorasti huomioiduksi valtionosuusjärjestelmässä, vaikka suoraa monipaikkaisuuskriteeriä tai -lisäosaa ei valtionosuusjärjestelmässä ole. Verotuksessa kiinteistöverotus on keskeinen osa monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutusta ja se korvaa erityisesti vapaa-ajan monipaikkaisuudesta syntyviä kustannuksia kunnille. Kiinteistöverotus myös aidosti huomioi monipaikkaisuuden, sillä vero maksetaan sinne kuntaan, jossa kiinteistö sijaitsee riippumatta omistajan kotikunnasta.

Vaikka analysoidut monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset jäivät tutkimuksessa kokonaisuutena pieniksi, edellyttää monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutuksien kehitys tulevaisuudessakin tutkimusta ja seurantaa. Pysyvän asutuksen ohentuessa monipaikkaisten ihmisten merkitys erityisesti vapaa-ajan monipaikkaisissa kunnissa kasvaa, jolloin myös heidän suhteellinen merkityksensä näiden kuntien taloudessa voi suurentua. Monipaikkaisuuden seuranta tuleekin kehittää ja erityisesti monipaikkaisuutta koskevan tietovarannon karttuessa tässä tutkimuksessa muodostettuja monipaikkaisuuden kuntaluokituksia tulee tarkentaa. On myös huomioitava, että saadut tulokset liittyvät nykyiseen kuntarakenteeseen ja siten tutkimusta täytyy päivittää, jos kuntarakenne Suomessa muuttuu tulevaisuudessa.

Monipaikkaisuutta koskevan tietovarannon karttuessa tutkimuksissa tulee myös entistä laajemmin nostaa esille monipaikkaisuuden erilaisia ryhmiä. On huomioitava, että monipaikkaisuus ei ole vain vapaa-ajan asutusta, vaikka sen nykyinen laajuus on monipaikkaisen väestön lukumäärällä mitattuna suurin. Monipaikkaisuuden kehitys tulevaisuudessa kytkeytynee entistä enemmän työn murrokseen, joka voi merkittävästi muuttaa monipaikkaisuuden vaikutuksia kuntatalouteen, sillä työperäisen monipaikkaisuuden

kuntatalousvaikutukset ovat palkkatulojen verotuksen myötä vapaa-ajan monipaikkaisuutta suuremmat. Seurannan keskiössä tulee siten olla myös etätöiden ja työperäisen kakkosasumisen volyymit vapaa-ajan asumisen muutoksien ohella.

6. Toimenpide-ehdotukset

Hankkeen tulosten perusteella esitetään seuraavia toimenpiteitä:

- Tuetaan monipaikkaisuuden mahdollisuuksien hyödyntämistä kunnissa, koska siihen liittyvät mahdollisuudet ovat kuntien mielestä suurempia kuin uhat. Tämä korostaa monipaikkaisuuden ohjauskeinoissa toimia, jotka kestävästi mahdollistavat ihmisten monipaikkaisuutta. Näiden toimien tulee liittyä muun muassa infrastruktuurin, palvelujen ja osallisuuden vahvistamiseen monipaikkaisissa kunnissa.
- Monipaikkaisten ryhmien vaikutukset julkisiin kustannuksiin arvioidaan maltillisiksi. Monipaikkaisuuden suorien kuntatalousvaikutusten vähäisyyden vuoksi voidaankin esittää, että monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutusten huomioimista tulee ensisijaisesti tarkastella valtiosuusjärjestelmän kautta muiden raskaampien, kuten kaksoiskuntalaisuuden sijaan. Tätä tukee se, että monipaikkaisuus näkyy jo tällä hetkellä epäsuorasti kuntien saamissa valtiosuuksissa, koska vapaa-ajan monipaikkaiset kunnat saivat enemmän valtiosuutta kuin verokkikunnat.
- Kiinteistöverotus tunnistetaan keskeiseksi vapaa-ajan monipaikkaisuuden ohjauskeinoksi ja jatkossa seurataan kiinteistöverouudistuksen vaikutuksia monipaikkaisten kuntien kiinteistöverotuloihin. Toteutuessaan kiinteistöverouudistus mahdollisesti myös parantaisi monipaikkaisten kuntien asemaa, sillä on arvioitu, että rakennusten ja maapohjan verotusarvojen päivitys vastamaan nykyistä kustannus- ja hintatasoa lisäisi kiinteistöverotuottoa erityisesti muissa kuin vakituisesti asutuissa kiinteistöissä.
- Jatketaan monipaikkaisuuden kehityksen seuranta ja erityisesti lisätään kuntien tietoisuutta monipaikkaisuuden meno- ja tulovaikutuksista omassa taloussuunnittelussaan. Monipaikkaisuuden seuranta tulee edistää avoimella datalla, jotta varmistetaan kaikille kunnille mahdollisuus seurata monipaikkaisuuden kehitystä. Paremmalla tietoisuudella edistetään ennen kaikkea monipaikkaisuuteen liittyvien mahdollisuuksien hyödyntämistä vapaa-ajan monipaikkaisissa kunnissa.
- Selvitetään monipaikkaisuuden kuntatalouden mahdollisuuksien tehokkaampaa hyödyntämistä digitaalisten välineiden avulla, kuten esimerkiksi e-kuntalaisuudella. Näiden tavoitteena on lisätä monipaikkaisuuden epäsuoria kuntatalousvaikutuksia eli esimerkiksi tuloja paikallisille yrityksille ja elinkeinoelämälle. Muita tehokkaampaan hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita ovat erityisesti monipaikkaisten asukkaiden juurtuminen kuntaan, vapaa-ajan asunnon muuttaminen pysyvään käyttöön ja monipaikkaisten henkilöiden sosiaalisen pääoman hyödyntäminen.
- Tunnistetaan, että monipaikkaisuuden kehitys kytkeytyy ja on alttiina moniin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, jotka määrittävät monipaikkaisuuden volyymiä ja siihen liittyviä mahdollisuuksia monipaikkaisille kunnille. Analyysien perusteella ei havaittu monipaikkaisuuden aiheuttaneen

koronapandemian aikana lisämenoja tai -tuloja kunnille. On kuitenkin oletettavaa, että esimerkiksi koronapandemia ja nyt käynnissä oleva sota Ukrainassa tulevat vaikuttamaan monipaikkaisuuteen eri tavoin: koronapandemia kannusti väestöä hajautumaan – Ukrainan kriisi korostaa asumis- ja liikkumiskustannuksien sopeuttamista energian hinnan kohotessa.